

Boda József¹

Felderítés, hírszerzés és információgyűjtés a nemzetközi szervezeteknél

*Reconnaissance, Intelligence Gathering
and Information Gathering in International Organisations*

A tanulmány a nemzetközi szervezeteknél folyó felderítő tevékenységet, hírszerző és információgyűjtő munkát mutatja be, a teljesség igénye nélkül.

Kulcsszavak: Egyesült Nemzetek Szervezete, Európai Unió, Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet, Észak-atlanti Szerződés Szervezete, magánbiztonsági szolgálatok

The study presents the reconnaissance activities, intelligence gathering and information gathering work carried out by international organisations, but without claiming to be exhaustive.

Keywords: United Nations, European Union, Organization for Security and Co-operation in Europe, North Atlantic Treaty Organization, private security companies

Az Egyesült Nemzetek Szervezete és a hírszerzés

Az Egyesült Nemzetek Szervezete, ENSZ (United Nations, UN) elnevezés az Amerikai Egyesült Államok elnökétől, Franklin D. Roosevelt-től származik. A kifejezést először a második világháború idején, az Egyesült Nemzetek 1942. január 1-jén kiadott nyilatkozatában használták, amikor 26 nemzet képviselője kormányaik nevében kötelezettséget vállalt, hogy együtt folytatják a harcot a tengelyhatalmak ellen. Az ENSZ alapokmányát 50 ország képviselője dolgozta ki azon a konferencián, amely 1945. április 25-től június

¹ Dr., hab., nb. vezérőrnagy (nyá.), címzetes egyetemi tanár, Nemzeti Közsolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Nemzetbiztonsági Intézet Polgári Nemzetbiztonsági Tanszék, e-mail: boda.jozsef@uni-nke.hu

26-ig ülésezett San Franciscóban. Az Alapokmányt 1945. június 26-án 50 ország képviselője írta alá. Lengyelország, amely nem képviseltette magát a konferencián, később írta alá a dokumentumot, és ezzel az 51 alapító tagállam egyike lett.

Az ENSZ hivatalosan 1945. október 24-én jött létre, amikor az Alapokmányt ratifikálta Kína, Franciaország, a Szovjetunió, Nagy-Britannia, az Egyesült Államok és a többi aláíró többsége. E történelmi jelentőségű esemény emlékére minden év október 24-én ünneplik az Egyesült Nemzetek napját.²

Az ENSZ vezetői számára a hírszerzés kérdése érzékeny terület volt az első békefenntartó missziók telepítése során. Az ENSZ tisztviselői attól tartottak, hogy azzal vádolhatják a Szervezetet, hogy megsérti a nemzeti szuverenitást azzal, ha egy tagország területén hírszerzési tevékenységet folytat. Dag Hammarskjöld, akkori ENSZ-főtitkár, 1960-ban elutasította egy ENSZ-hírszerző szervezet létrehozásának ötletét, mondván: az ENSZ-nek „tiszta kezekkel kell rendelkeznie”.³ Változásokra azután az ENSZ kongói missziójában⁴ történtek miatt volt szükség. A kongói polgárháborúra az 1960-ban kivívott függetlenség után került sor, és az ország nyersanyagkincseiért folyt. 1961 második felében és 1962 első félévében a külföldi zsoldosok irányítása alatt álló felkelők megtámadták az ENSZ katonai alakulatait. A harcokban 249 ENSZ-alkalmazott vesztette életét.⁵ Maga Dag Hammarskjöld főtitkár útban a kongói rendezést szolgáló tárgyalásokra 1961. szeptember 18-án szintén életét vesztette egy repülőbalesetben. Felmerült annak gyanúja is, hogy a gépet külföldi zsoldosok vagy valamelyik külföldi titkosszolgálat lövette le.

Az események rámutattak arra a tényre, hogy a békefenntartó műveleteket sem lehet eredményesen és biztonságosan tervezni, szervezni és végrehajtani, ha nem áll rendelkezésre elegendő információ, nincs megfelelő hírszerzési támogatás. Megszületett a döntés az ENSZ Kongói Művelete (Opération des Nations Unies au Congo, ONUC) katonai hírszerzési egységének (Military Intelligence Branch, MIB) felállításáról (1960). A MIB-et azért hozták létre, hogy információkat gyűjtsön, azokat elemezze, értékelje, és ezzel a tevékenységgel támogassa a vezetői döntéshozatalt.

1987-ben ugyan már létrehozták az ENSZ Központban a Kutatási és Információ Gyűjtő Hivatalt a korai veszélyek előrejelzésére, azonban 1992-ben meg is szüntették.

1992-től kezdődően azonban a békefenntartó műveletek elindítása előtt Tényfeltáró Missziókat szerveztek a leendő műveleti területeken.

1993-ban ismét új szervezetet hoztak létre a Főtitkárságon Helyzetelemző/jelentő Központ néven. 1995–1999 között pedig egy Hírszerző Alosztály működött Helyzetelemző/jelentő Központ részeként, a Békefenntartó Műveleti Főosztályán.

A 2000-ben készült Brahimi-jelentés javaslatot tett egy információgyűjtő és -elemző szervezet létrehozására, a Főtitkárság munkájának támogatására. A javaslat az ENSZ

² Alapvető tények az ENSZ-ről 2013: 23.

³ DORN-BELL 1995.

⁴ Lásd: <https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/past/onucB.html>

⁵ United Nations Peacekeeping [é. n.].

Békefenntartó Műveletek Főosztálya (Department of Peacekeeping Operations, DPKO), ma Békeműveleti Főosztály, Helyzetelemző Központjának bázisán képzelte el a szervezet létrehozását, kibővítve azt egy kis létszámú Tervezőirodával, egy Katonai Elemző Csoporttal, a nemzetközi bűnözői hálózatokat ismerő szakértőkkel és az információs rendszerekhez értő szakemberekkel.⁶

A 2000-es évek elején megjelenő, a békefenntartók elleni terrortámadások, túszejtések, a válságvezetekben erősödő szervezett bűnözés, a különböző konfliktusokban elkövetett háborús és emberiség elleni bűncselekmények felderítése) szükségessé tették az ENSZ békefenntartó műveletein belül külön hírszerzési képesség létrehozását.⁷

2006-ban az ENSZ BT jóváhagyta a Békefenntartó Műveleti Főosztály javaslatát, hogy az összes békefenntartó misszióban, műveletben létre kell hozni egy közös elemző-értékelő központot (Joint Mission Analysis Centre, JMAC).

2007-ben a Szervezet New York-i központjában megalakult az Elemző és Összekötő Egység (Research and Liaison Unit, R&L Unit). Az egység felelős az ENSZ teljes hírszerzési tevékenységének koordinálásáért, valamint a missziókból, tagállamokból, más nemzetközi szervezetektől beérkező információk központi elemzéséért, értékeléséért, a politikai döntés-előkészítés támogatásáért.

Tevékenységének három fő területe van:

- a nyílt információforrásokon alapuló hírszerzés;
- a missziók JMAC-tól beérkező információinak elemzése, értékelése; kapcsolattartás az ENSZ különféle ügynökségeivel és más szervezeti egységeivel, valamint más nemzetközi szervezetekkel (AU, EBESZ, EU, NATO stb.);
- a válságvezetekben működő nem kormányzati szervezetekkel, a tagországok nemzeti hírszerző szolgálataival.

2013-ban az ENSZ Főtitkárságán létrehoztak egy Műveleti és Válságkezelő Központot.

2016-ban pedig az ENSZ Főtitkár Ügyvivői Irodáján belül megalakították az Elemző és Tervező Osztályt.

Szintén 2016-ban létrehozták a Rendőri Főtanácsadó törzsének részeként a Súlyos és Szervezett Bűnözéssel foglalkozó Osztályt, amely, többek között, működteti a Bűnügyi Hírszerzéssel foglalkozó Virtuális Munkacsoportot.

2017-ben több mint két évtizede a legmagasabb volt a békefenntartók erőszakos cselekmények miatti halálos áldozatainak száma, 56 békefenntartó veszítette életét. E tendencia megfordítása és az ENSZ-békefenntartók biztonságának és védelmének javítása érdekében a főtitkár 2017 novemberében Carlos Alberto dos Santos Cruz (Brazília) nyugalmazott altábornagyot nevezte ki a békefenntartók ellenséges cselekmények okozta halálesetek és sérüléseinek mélyreható felülvizsgálatára. A 2017-es dos Santos Cruz tábornok jelentése olyan békefenntartó környezetet azonosít, amelyben fegyveres csoportok, terroristák, szervezett bűnözés, utcai bandák, bűnözői és politikai kizsákmányolás, valamint az ENSZ-erők és a polgári lakosság elleni egyéb fenyegetések találhatók. Az áldozatok megelőzése érdekében a békefenntartó misszióknak taktikai hírszerzésre van szükségük.

⁶ United Nations General Assembly Security Council 21 August 2000. A/55/305-S/2000/809.

⁷ RAVNDAL 2009.

Az ENSZ-erőknek a hírszerzést a biztonságot támogató feladatokra és intézkedésekre kell fordítaniuk. Hiányzik az alapvető hírszerzési rendszer, a megfelelő menedzsment, az emberi erőforráson alapuló hírszerzés hálózatai és a helyzetismeret.⁸ A jelentés eredményeként még 2017-ben kiadták az ENSZ hírszerzéssel kapcsolatos politikáját, amelyet 2019-ben módosítottak (Peacekeeping Intelligence/Policy/United Nations).

2019-ben adták ki *A katonai békefenntartás hírszerzési kézikönyvét* is (UN Military Peacekeeping- Intelligence Handbook – UN MPKI HB), amely már részletesen tartalmazza a békefenntartással kapcsolatos katonai hírszerzési, megfigyelési és felderítési feladatokat.

2022-ben a Szervezet jóváhagyott egy több mint 400 oldalas képzési programot a békefenntartó műveletekben részt vevő katonák, tisztek, törzstisztek és a műveletek katonai vezetői részére (*Továbbképzési csomag az Egyesült Nemzetek részéről végrehajtott békefenntartó műveletek során végzendő hírszerzés, megfigyelés és felderítés végrehajtására*). A program végrehajtásának célja, hogy támogassa a csapatokat biztosító országok bevetés előtti kiképzési erőfeszítéseit azáltal, hogy az ENSZ békefenntartó misszióiban közös megközelítést biztosít a haderő- és ágazati szintű munkához.⁹

Az ENSZ hírszerzési rendszere jelenleg három szintre tagozódik. A stratégiai szintű hírszerzés a főtitkár, a Biztonsági Tanács és a Közgyűlés hírszerzési igényeit elégíti ki, és biztosítja számukra a szükséges információkat (korai előrejelzés, háborús konfliktusok előrejelzése, regionális, globális biztonsági kihívások előrejelzése), amelyek szükségesek a politikai döntések előkészítéséhez.

A békefenntartáshoz kapcsolódó műveleti szintű hírszerzés az ENSZ Békeműveleti Főosztályának, a különböző missziók vezetőinek és a nemzetközi segítségnyújtó szervezetek vezetőinek döntés-előkészítését hivatott támogatni.

A taktikai szintű hírszerzést a különböző ENSZ-kontingensek (katonai és rendőri) alegységei végzik, az általuk tervezett, szervezett és vezetett, terepen folytatott tevékenységek (járőrtevékenység, ellenőrző-áteresztő pontok, konvojműveletek, menekülttáborok védelme stb.) eredményes és biztonságos végrehajtásához.

2023 októberében válaszul a mesterséges intelligencia (MI) kihívásaira az ENSZ létrehozott egy nemzetközi tanácsadó testületet, hogy megvizsgálja az MI-ben rejlő lehetőségeket és kockázatokat.

„Guterres rámutatott arra, hogy az elmúlt évben rendkívüli előrelépés történt a mesterséges intelligencia képességei és használata terén, többek között chatbotok, hangklónozás, képgenerátorok és videóalkalmazások révén.”¹⁰

Jelenleg egy békefenntartó hírszerzési koordinációs csoport (PICT) működik közvetlenül a Békeműveletek Főosztályán (DPO).

⁸ United Nations: *Military Peacekeeping-Intelligence Officers – Peacekeeping Resource Hub RTP – Peacekeeping Resource Hub at Department of Peace Operations (DPO)*.

⁹ United Nations: *Reinforcement Training Package for United Nations Peacekeeping Intelligence, Surveillance and Reconnaissance For United Nations Peace Operations*.

¹⁰ United Nations 2023.

Az Európai Unió hírszerzési rendszere

Az Európai Uniót (European Union, EU) az 1957. március 25-én aláírt római szerződés alapján hozta létre Belgium, Franciaország, Hollandia, Luxemburg, Németország és Olaszország. A 15 tagú EU-hoz 2004. május 1-jén csatlakozott a nyolc közép-európai társult ország, valamint Ciprus és Málta.¹¹ Bulgáriát és Romániát 2007-ben vette fel tagjai sorába az EU, 2013-ban pedig Horvátországot is. Az Egyesült Királyság 2020. február 1-jével viszont kilépett az EU-ból.

Az első hírszerző szervezetnek, az Európai Unió Egyesített Helyzetelemző Központjának (Joint Situation Center, SitCen) megalakítását 1999-ben hagyta jóvá Javier Solana, az EU korábbi közös kül- és biztonságpolitikájának főképviselője. Első igazgatója William Shapcott, egy brit diplomata volt.

Catherine Ashton főképviselő (2009–2014) 2011 végén jóváhagyta az Európai Külügyi Szolgálat (External Action Service, EEAS) hírszerző támogató tevékenységének irányelveit (*Framework and Guidelines for Intel Support to EEAS*). Ez a dokumentum meghatározta a hírszerzési információk jelentési rendjét, az EEAS „hírszerző közösségének” tagjait, a különböző vezetési, irányítási szinteket.

Az európai uniós hírszerzési együttműködés jelenleg három területet támogat:

- a bűnüldözést,
- a belbiztonságot,
- a kül- és biztonságpolitikát.

Ennek alapjait a közös kül- és biztonságpolitika, az Európai Biztonsági Stratégia és az EU belső biztonsági stratégiája, valamint más, ezekhez köthető jogi dokumentumok biztosítják.

Az Európai Unió hírszerzéssel foglalkozó szervezetei:

- a Katonai Törzslet és azon belül Hírszerző Igazgatóságot (EU Military Staff Intelligence Directorate, EUMS INT DIR) 2001-ben alapították;
- az EU Műholdközpontját (az EU Satellite Centre) 2001-ben hozták létre a spanyolországi Torrejón de Ardozban;
- 2011-től működik a Hírszerző és Elemző Központ (EU Intelligence and Situation Centre, INTCEN), amelyet a 2002-ben létrehozott Egyesített Helyzetelemző Központból hoztak létre;
- az Európai Unió Határ- és Partvédelmi Ügynökség (FRONTEX) 2004-ben jött létre, az EU külső határainak biztonságán őrökdi;
- 2010-től működik az Európai Rendőri Hivatal (EUROPOL), amely alapvetően a bűnügyi hírszerzésre és koordinációra koncentrá;
- az Egységes Hírszerző Elemző Képesség (Single Intelligence Analysis Capability, SIAC), amelynek kialakításával a katonai és polgári hírszerző szolgálatok által közösen biztosított, előzetesen értékelt hírszerzési információk egységes formában jutnak az EU vezetői, döntéshozói elé;
- a 2018 végén létrehozott Egyesített Európai Uniói Hírszerző Iskola (Joint European Union Intelligence School, JEIS), Ciprus, Görögország.

¹¹ 2004. évi XXX. Törvény az Európai Unióhoz történő csatlakozásról szóló szerződés kihirdetéséről.

Az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet és az információgyűjtés

Az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet, az EBESZ (Organization for Security and Co-operation in Europe, OSCE) az ENSZ Alapokmányának VIII. fejezete értelmében regionális szervezet, amelynek fő feladatai a korai előrejelzés, a konfliktusok megelőzése, a válságkezelés és a válságokat követő rehabilitáció elősegítése az európai biztonság és stabilitás megőrzése érdekében.

Jelenleg 57 tagállama van, minden állam azonos jogokkal rendelkezik. Tevékenysége felöleli a fegyverzet-ellenőrzést, a megelőző diplomáciát, az emberi és kisebbségi jogokat, a választások ellenőrzését, a demokratikus folyamatok támogatását, a terrorizmus elleni küzdelmet, a gazdasági és környezetvédelmi ügyeket. Döntéseit egyhangúlag hozza meg, de azok nem kötelező érvényűek. Székhelye Bécsben van, illetve Genfben, Hágában, Koppenhágában, Prágában és Varsóban működnek még szervezetei.

Az EBESZ számára az információk gyűjtését, elemzését, értékelését és a vezetők tájékoztatását a Titkárságon belül a nap 24 órájában működő a Konfliktusmegelőző Központ végzi. A Központ információkat gyűjt a tagállamok nagykövetségeitől, a jelenleg működő misszióktól, a Titkárság különböző egységeitől és a többi EBESZ-szervezettől a tagállamokat érintő nemzetközi és regionális biztonsági fenyegetésekről, fejleményekről.

Az információgyűjtés kiterjed a terrorizmussal, a határbiztonsággal, a szervezett bűnözéssel, a kiberbiztonsággal és a migrációval kapcsolatos adatokra, amelyek a konfliktusok megelőzéséhez szükségesek. Az EBESZ egészére kiterjedő korai előrejelző fókuszpontként működik, megkönnyíti a tárgyalásokat, a közvetítést és más konfliktusmegelőzési és -rendezési erőfeszítéseket, és támogatja a regionális együttműködési kezdeményezéseket.¹²

Az információgyűjtésen kívül a Szervezet foglalkozik a régiót érintő biztonsági kihívások kezelésével, mint az illegális migráció, a nemzetközi szervezett bűnözés, terrorizmus, kisebbségek védelme stb. A felsorolt témákhoz kapcsolódóan képzéseket, nemzetközi konferenciákat, megfigyelő és tanácsadói missziókat szervez, és kézikönyveket, kiadványokat bocsát rendelkezésre. Így például 2017-ben a hírszerzési információk által vezérelt rendőri munkára vonatkozó kézikönyvüket (*OSCE Guidebook Intelligence-Led Policing*).

Az Észak-atlanti Szerződés Szervezetének hírszerzése

Az Észak-atlanti Szerződés Szervezete (North Atlantic Treaty Organization, NATO) az Egyesült Nemzetek Alapokmányának 51. cikkelyével 1949. április 4-én létrehozott kollektív védelmi szövetség. A Szerződés határozatlan időre érvényes. A NATO-nak jelenleg 32 tagállama van.

A NATO alapvető célja, összhangban az ENSZ Alapokmányának elveivel, hogy politikai és katonai eszközökkel megvédje összes tagállamának szabadságát és biztonságát. A Szervezet alapvető működési elve a közös elkötelezettség és a szuverén államok közötti kölcsönös együttműködés, a tagországok biztonságának oszthatatlansága.

¹² OSCE [é. n.].

A NATO is felismerte, hogy a műveletek sikerének záloga a jól szervezett és hatékonyan működő hírszerzés. Ezért 2016 decemberében létrehozták a hírszerzésért és a biztonságért felelős NATO-főtítkárhelyettesi (Assistant Secretary General for Intelligence and Security) beosztást. Szintén 2016-ban alakították meg a NATO Egyesített Hírszerző és Biztonsági Főosztályát (Joint Intelligence and Security Division) a korábbi szervezetekből.

A Főosztály feladatait az alábbiakban határozták meg:

- a tagállamok közötti információmegosztás erősítése, meggyorsítása;
- a terrorizmussal és egyéb fenyegetésekkel kapcsolatos stratégiai elemzések készítése;
- a NATO biztonsági politikájának koordinálása, annak végrehajtása;
- a szervezet és a főparancsnokság biztonságának megszervezése.

A főosztály napi jelentést készít a főtitkár, az Észak-atlanti Tanács, a Védelmi Tervező Csoport, a Katonai Bizottság és más NATO-szervezetek részére.

A NATO hírszerzési együttműködéssel foglalkozó szervezetei:

- a tagállamok hírszerző főnökeit tömörítő NATO Hírszerzői Testület (NATO Intelligence Board, NIB), amely évente többször ülésezik;
- a delegációvezető-helyettesek (Deputy Heads of Delegations, DoD) törzse, amely szintén időszakosan ülésezik.

A főosztályon az elemző-értékelő tevékenység elsősorban azokra a régiókra koncentrál, ahol a Szövetség műveleteket hajt végre. A Szövetség hírszerzési igényét a főosztály koordinálja.

A NATO hírszerzéssel foglalkozó polgári szervezetei és programjai:

- Felmerülő Biztonsági Kihívások Főosztálya: Terrorizmus elleni védelmi Program (Defence Against Terrorism Programme of Work, DAT POW);
- Védelmi Beruházási Főosztály: A NATO Légierő Fegyverzeti Csoportja: A NATO Egyesített Hírszerző, Megfigyelő és Felderítő Csoportja (Joint Capability Group Intelligence, Surveillance and Reconnaissance);
- Védelmi Beruházási Főosztály: Szövetséges Jövő Megfigyelő és Ellenőrző Projekt Csoport (Alliance Future Surveillance and Control Project Group);
- Egyesített Hírszerző és Biztonsági Főosztály (Joint Intelligence and Security Division): Biztonsági Hivatal (NATO Office of Security).

A NATO katonai törzséhez tartozó hírszerző szervezetek:

- Katonai Bizottság: Nemzetközi Katonai Törzs- Hírszerzés: Helyzetelemző Központ (The Situation Centre-SITCEN),
- Légi Korai Előrejelző és Ellenőrző Erő (Airborne Early Warning & Control Force, HQ NAEW&C Force GK),
- Kommunikációs és Információs Ügynökség (Communications and Information Agency, NCI Agency),
- Program Irodák: Szövetséges Földi Megfigyelő Irányító Ügynökség (Alliance Ground Surveillance Management Agency, AGSMA) Program Iroda
- Légi Korai Előrejelző és Ellenőrző Program Iroda (Airborne Early Warning & Control – NAEW&C – Programme),
- Elektronikai Hadviselési Tanácsadó Bizottság (Electronic Warfare Advisory Committee, NEWAC),

- A NATO Egyesített Hírszerző Központja (Intelligence Fusion Cell in Molesworth in the United Kingdom, 2007).¹³

A NATO Szövetséges Műveleti Parancsnokságának részeként egy Belső Elhárítási Csoport (Allied Command Counter Intelligence) is rendelkezésre áll. Természetesen a vezetés minden szintjén működnek felderítő/hírszerző és elhárító szervezetek.

A NATO hírszerzéssel és elhárítással foglalkozó kiválósági központjai:

- NATO Kibervédelmi Együttműködési Kiválósági Központ (Cooperative Cyber Defence Centre of Excellence – Tallinn, Észtország, 2008);
- NATO Humán Hírszerző Kiválósági Központ (HUMINT Centre of Excellence – Nagyvárad, Románia, 2009);
- NATO Kémelhárítási Kiválósági Központ (Counter-Intelligence Centre of Excellence – Krakkó, Lengyelország, 2015);
- Szövetségi Földi Felderítőképesség Ideiglenes Projektiroda (Alliance Ground Surveillance Capability Provisional Project Office, Sigonella bázis, Szicília, Olaszország).

A magánbiztonsági szolgálatok és magánhadseregek által végzett biztonsági, hírszerző és elhárító tevékenység

A 20. században ismét megjelentek a zsoldosok a nemzetközi konfliktusok kulcsszeplőiként. Alkalmazásukkal kapcsolatban az ENSZ Közgyűlése 1989-ben határozatot fogadott el. Ezek a zsoldos alakulatok nagyon rossz hírnévre tettek szert, főleg az afrikai kontinensen történt alkalmazásuk során.

Más a megítélésük azonban a kilencvenes évek elején megjelenő magánhadseregeknek és magánbiztonsági szolgálatoknak (magánszolgálatok). A fő különbség a zsoldosok és a magánszolgálatok között az, hogy ezek a szolgálatok a legitim kormányok felkérésére, országukban legálisan bejegyzett vállalkozásként tevékenykednek az adott válságövezetben, sokszor saját hazájuk külügyminisztériumainak pénzügyi és politikai támogatásával (DanCorp, Gurkha Security Guards, Military Professional Resources Inc. Sandline, Wagner Group, Watchguard).

Például a virginiai DynCorp magánszolgálattal kötött szerződést az amerikai Külügyminisztérium 1996-ban az ENSZ-missziókba küldendő amerikai rendőri megfigyelők toborzására, felkészítésére és alkalmazására. Külszolgálatuk idejére ettől a magánszolgálattól kapják a fizetésüket. Ugyancsak ez a cég segítette az új iraki rendőrség felkészítését és felszerelését, de alkalmazottai ott voltak Afganisztánban és Bosznia-Hercegovinában is.¹⁴

A magánszolgálatok előnye, hogy sokkal gyorsabban, olcsóbban mozgósíthatók egy-egy feladat esetén, és alkalmazásuk jóval kisebb ráfordítást igényel.

¹³ LORINGHOVEN 2019.

¹⁴ ROSEN 2005: 6.

Pápua Új-Guineán például 1996-ban a Sandline nevű magánszolgálat a kormány felhatalmazásával különleges rendőri egységként működött (Special Constables) a helyi rendőrség felügyelete alatt.¹⁵

Az elmúlt évtizedekben az alábbi feladatokat látták el:

- aktív részvétel fegyveres küzdelemben,
- logisztikai biztosítás,
- szakértők biztosítása,
- a kiképzés széles skálája,
- tanácsadás,
- olyan biztonsági feladatok ellátása, mint a hírszerzés, az elhárítás,
- aknamentesítés;
- őrzési-védelmi feladatok (objektumok védelme, szállítmányok, személyek kísérése, biztosítása, menekültek védelme),
- közbiztonsági feladatok (tűzok kiszabadítása, terrorista csoportok, kalózkodás elfogása, felszámolása),
- leszerelés, lefegyverzés,
- választások felügyelete,
- fegyver és felszerelés beszerzése,
- demokratikus átmenetet segítő programok kialakítása és megvalósítása.

Alkalmazásuk hátránya az alábbi felsorolásban látható:

- az elszámoltathatóságuk hiánya,
- az emberi jogok betartása tevékenységük során,
- törekeny elkötelezettségük,
- a felelősség hiánya,
- a gazdaságossági szemlélet,
- a válság folytatódása iránti érdekük.

A magánhadseregek, magánbiztonsági szolgálatok és tanácsadó testületek szerepe növekvőben van, elsősorban rugalmas és gyors bevetettségük, alacsony költséggel járó alkalmazásuk és a nemzetközi politikában betöltött szerepük miatt. Közel 50 000 főre teszik azon személyek számát, akik az iraki misszió idején ezekben a magánbiztonsági szolgálatokban dolgoztak.

Megállapíthatjuk tehát, hogy az állami titkosszolgálatok mellett a magánbiztonsági szolgálatok és hadseregek is megjelentek a missziós területeken. Ezek a vállalatok – kapcsolataikat felhasználva – az állami adatbázisokból is információkhoz juthatnak, hogy a megfigyeltokről használható adatokat gyűjtsenek. Mind gyakoribb, hogy a magán-titkosszolgálatok állami, kormányzati alapfeladatokat is elvállalnak: például személyi biztosítást, informatikai rendszer védelmét látják el, konvojbiztosítást, őrzési-védelmi feladatokat, természetesen piaci alapon. Sőt a magánhírszerzők és elhárítók – a missziós területeken működő multinacionális vállalatok megbízására – egyre gyakrabban vállalnak hírszerzési, elhárítási feladatokat.

¹⁵ JEFFERIES 2002: 103–108.

Befejezés

A nemzetközi szervezetek ma már nem tudnak biztonságosan működni hatékony adatszerezési, adatvédelmi, hírszerzési, elhárítási tevékenység nélkül. Bár az új információs technológia felhasználásával rengeteg információ áll rendelkezésükre, nyílt és kevésbé nyílt adatforrások felhasználásával, a missziós területeken továbbra is szükség van az emberi erővel végzendő felderítő hírszerző, megfigyelő tevékenységre!

Mind az ENSZ, az EBESZ, az EU és a NATO rákényszerült stratégiai, műveleti és taktikai szinten is kiépíteni és működtetni a hírszerzés és elhárítás megfelelő (technikai és személyi) rendszerét.

Felhasznált irodalom

- Alapvető tények az ENSZ-ről* (2013). Budapest: Magyar ENSZ Társaság.
- DORN, Walter – BELL, David, J. H. (1995): Intelligence and Peacekeeping: The UN Operation in the Congo 1960–64. *International Peacekeeping*, 2(1), 11–33. Online: <https://doi.org/10.1080/13533319508413535>
- JEFFERIES, Ian D. (2002): Private Military Companies. A Positive Role to Play in Today's International System. *Connections*, 1(4), 103–125. Online: <https://doi.org/10.11610/Connections.01.4.08>
- LORINGHOVEN, Arndt Freytag von (2019): A New Era for NATO Intelligence. *NATO Review*, 2019. október 29. Online: www.nato.int/docu/review/articles/2019/10/29/a-new-era-for-nato-intelligence/index.html
- RAVNDAL, Jacob Aasland (2009): *Developing Intelligence Capabilities in Support of UN Peace Operations. An Institutional Approach*. Oslo: University of Oslo. Online: www.duo.uio.no/bitstream/handle/10852/15037/1/Ravndalx-xMasterxThesis.pdf
- ROSEN, Fred (2005): *Contract Warriors. How Mercenaries Changed History and the War on Terrorism*. [H. n.]: Alpha Books.

Jogi források

2004. évi XXX. Törvény az Európai Unióhoz történő csatlakozásról szóló szerződés kihirdetéséről
- United Nations General Assembly Security Council 21 August 2000. A/55/305–S/2000/809. Online: https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/a_55_305_e_brahimi_report.pdf

Internetes források

OSCE [é. n.]: *Conflict Prevention and Resolution*. Online: www.osce.org/conflict-prevention-and-resolution

United Nations Peacekeeping [é. n.]: *Fatalities*. Online: <https://peacekeeping.un.org/en/fatalities>

United Nations (2023): *New UN Advisory Body Aims to Harness AI for the Common Good*. *UN News*, 2023. október 26. Online: <https://news.un.org/en/story/2023/10/1142867>

United Nations: *Reinforcement Training Package for United Nations Peacekeeping-Intelligence, Surveillance and Reconnaissance For United Nations Peace Operations*. Online: <https://peacekeepingresourcehub.un.org/en/training/rtp/MPKIO>

United Nations: *Military Peacekeeping-Intelligence Officers – Peacekeeping Resource Hub RTP – Peacekeeping Resource Hub at Department of Peace Operations (DPO)*. Online: <https://peacekeepingresourcehub.un.org/en/training/rtp/MPKIO>